

SCHRIFTELIJKE VRAAG

nr. 541
van **ELS ROBEYNS**
datum: 3 april 2015

aan **JO VANDEURZEN**
VLAAMS MINISTER VAN WELZIJN, VOLKSGEZONDHEID EN GEZIN

Onkruidverdelger Roundup - Risico's voor volksgezondheid

Uit een eerste objectieve analyse van het product Roundup door de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) blijkt dat 's werelds meest gebruikte onkruidverdelger een stof bevat, glyfosaat, die mogelijk kankerverwekkend is.

Het IARC (Internationaal Agentschap voor Kankeronderzoek) hanteert vijf risiconiveaus: kankerverwekkend, wellicht kankerverwekkend, misschien kankerverwekkend, onmogelijk te beoordelen wegens te weinig gegevens, niet kankerverwekkend. Glyfosaat valt dus in de op een na meest riskante categorie. Dat oordeel is gebaseerd op een honderdtal onderzoeken bij dieren en mensen.

Bij dieren is het bewijs overtuigend dat de stof kankerverwekkend is, zo blijkt uit onderzoeken. Bovendien tonen studies bij boeren en andere landbouwarbeiders aan dat zij er meer lymfeklierkanker door krijgen. Verder veroorzaakt de stof DNA-veranderingen.

Volgens ingewijden zijn er meer studies bij mensen nodig om onomwonden kankerverwekkend te concluderen. Het gaat daarbij niet over de effecten van het eten van gewassen die met glyfosaat zijn behandeld, maar om direct contact met de stof. Ook over de impact op voeding is nog onvoldoende onderzoek voorhanden.

Glyfosaat is de meest gebruikte herbicide wereldwijd. De verkoop steeg nog meer toen genetisch gemanipuleerde gewassen op de markt kwamen die resistent zijn tegen glyfosaat, waardoor landbouwers de verdelger veelvuldig kunnen inzetten. In de buurt van bespoten velden zit de stof in de lucht en het water. In 2013 vroeg en kreeg producent Monsanto, maker van zowel Roundup als de ggo's die ertegen bestand zijn, in de VS groen licht voor glyfosaat. Maar door de zorgwekkende studies werd het verboden in de staat Vermont.

In België is Roundup een klassiek herbicide. Momenteel laat de EU glyfosaat toe, maar er loopt een herevaluatie. Voor het Belgische standpunt verwijst het kabinet van federaal minister Maggie De Block naar de overheidsdienst Volksgezondheid. Die zegt op het resultaat van de Europese studie te wachten. "De lidstaten kunnen niet zomaar een verbod invoeren, dus houden we dat in beraad tot de EU-analyse af is", zegt Sven Heyndrickx van de FOD Volksgezondheid.

Nederland besliste al als eerste EU-land de verkoop van het pesticide aan particulieren te verbieden. De lidstaten kunnen het gebruik in de industrie nu niet zomaar verbieden

vanwege handelsregels. Maar niets houdt ze tegen om, als het over particulieren gaat, in te grijpen vanuit het voorzorgsprincipe. Dat is exact wat Nederland doet en dat lijkt geen luxe als men weet dat particulieren vaak een stuk slordiger omgaan met dosering dan professionals.

Monsanto is uiteraard allerm minst ingenomen met het Nederlandse verbod en het oordeel van het IARC. "Hoe kan een conclusie van de WHO zo afwijken van het positieve oordeel van alle andere internationale gezondheidsorganen?", zo reageert het bedrijf, dat een speciale zitting met het IARC eist.

1. Heeft de minister kennisgenomen van de studie van de WHO?
2. Wat is de reactie van de minister op de resultaten van deze studie?
3. Wat is de omvang van het gebruik van Roundup in Vlaanderen?
4. Welke conclusies trekt de minister en hoe vertaalt hij/zij dit in zijn/haar beleid?

Deze vraag werd gesteld aan de ministers Jo Vandeuren (541), Joke Schauvliege (648).

GECOÖRDINEERD ANTWOORD

op vraag nr. 541 van 3 april 2015

van **ELS ROBEYNS**

1. Wij hebben kennis genomen van de samenvatting van de IARC-evaluatie van 20 maart 2015 betreffende het kankerverwekkende vermogen van 5 organofosfaatinsecticiden en -herbiciden, waaronder glyfosaat. Het volledige rapport werd nog niet gepubliceerd (zie verder). Glyfosaat wordt door IARC ingedeeld als waarschijnlijk kankerverwekkend voor mensen (categorie 2A). IARC stelt dat er beperkte evidentie is voor non-Hodgkin lymfoma (lymfeklierkanker) in mensen en sterke aanwijzingen dat glyfosaat kanker kan veroorzaken in laboratoriumdieren.

Dergelijke IARC-evaluaties gebeuren in de regel grondig en na afweging van de diverse beschikbare wetenschappelijke elementen. Probleem is wel dat er voor dit concrete geval naast het samenvattende IARC-artikel en een nota (elk 2 blz.), nog geen gedetailleerde informatie werd vrijgegeven. Voorlopig werd enkel *aangekondigd* dat het IARC haar monografie later ter beschikking zal stellen. Naar er recent werd vernomen zou de publicatie van die monografie pas gepland zijn binnen 9 à 12 maanden. Zonder deze IARC-monografie is het onmogelijk om definitieve besluiten te kunnen trekken aangaande deze kwestie.

Vandaag kan dus nog niemand, ook de regelgevende autoriteiten niet [de EU-lidstaten, de Europese Autoriteit voor voedselveiligheid (afgekort EFSA), enz...], een zinvolle beoordeling maken van de IARC monografie, aangezien die nog niet is verschenen.

Een dergelijke oefening is van groot belang want momenteel loopt er inzake glyfosaat ook een grondige beoordeling op EU-vlak. Glyfosaat werd in 2002 nl. voor het eerst op de Europese markt toegelaten. De betrokken Europese regelgeving vereist dat actieve bestanddelen in bestrijdingsmiddelen elke tien jaar opnieuw moeten worden beoordeeld. Hierbij is Duitsland de rapporteur, en zijn de werkzaamheden gebaseerd op een veelvoud van studies, waaronder ook deze die door het IARC werden beschouwd. Het Bundesinstitut für Risikobewertung (BfR), dat in het proces van het hernieuwen van de toelating als onderzoeksagent een belangrijke rol speelt, kwam vorig jaar na een herevaluatie van meer dan 150 toxicologische studies naar de risico's alvast tot de conclusie dat er geen bewijs was dat glyfosaat carcinogene of dna-veranderende eigenschappen heeft. Dit jaar zal de procedure voor glyfosaat worden afgerond en neemt het EFSA een besluit voor de gehele Europese Unie.

Voorlopig ziet de voor de toelating in ons land bevoegde federale administratie alvast geen wetenschappelijke redenen, en heeft ze bovendien geen wettelijke basis, om dringende maatregelen te nemen teneinde de toelating of de voorwaarden van de toelating van de producten op basis van glyfosaat op de Belgische markt in te trekken of te wijzigen.

Momenteel lijkt het volgens de federale administratie daartoe alvast wenselijk om de EFSA-conclusies (en de IARC-monografie) af te wachten.

2. Vanuit gezondheidsstandpunt zijn pesticiden stoffen die met omzichtigheid aangewend moeten worden. De studie waarnaar u refereert bevestigt dat nog eens.

Wat betreft hun impact op de volksgezondheid zal het agentschap Zorg en Gezondheid de toekomstige internationale publicaties over pesticiden opvolgen.

Verder willen wij beklemtonen dat voorlopig enkel via het korte samenvattende IARC-artikel de resultaten van de IARC-evaluatie werden vrijgegeven, en dat deze inzake glyfosaat inderdaad zorgwekkend zijn. De lopende Europese herevaluatie van glyfosaat (zie boven) lijkt hier na een erg grondige studie echter niet toe te besluiten. De rapporterende lidstaat Duitsland heeft alvast reeds een opinie gepubliceerd over deze kwestie, waaruit een terughoudendheid blijkt m.b.t. de indeling door het IARC. Ook voor ons blijft het, voor een volwaardige beoordeling van deze uitkomst van het IARC, wachten op haar uitgebreide monografie.

Wij zijn alvast voorstander van het voorzorgsprincipe wat betreft het gebruik van pesticiden door landbouwers, particulieren en openbare instanties. Onze campagne 'Gezond uit eigen grond' geeft ook aandacht aan het gebruik van pesticiden. In deze campagne worden een aantal tips gegeven om het gebruik van pesticiden te voorkomen zoals het afwisselen van teelten, het zaaien van goede combinaties en sterke rassen, en het gebruik van insectengas. Ook wordt binnen deze campagne verwezen naar de reeds langer lopende 'Zonder is gezonder'-campagne (zie <https://www.zonderisgezonder.be/>), waarin het voorkomen van pesticidengebruik wordt vooropgesteld.

Om de eventuele blootstelling van de algemene Vlaamse bevolking te kunnen inschatten werd in opdracht van de dienst Milieu & gezondheid een biomarker van glyfosaatblootstelling ontwikkeld die momenteel wordt geanalyseerd in de volwassenencampagne van het huidige humane biomonitoringprogramma van het steunpunt milieu & gezondheid. De resultaten hiervan zullen beschikbaar zijn eind 2015.

3. Specifieke gegevens over het gebruik van Roundup in Vlaanderen zijn niet beschikbaar. Het gebruik van Round-up kan wel geschat worden aan de hand van de verkoopcijfers van glyfosaat, het actieve bestanddeel in Round-up. Uit gegevens van de Federale overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu blijkt dat in 2013 ongeveer 580.000 kg glyfosaat verkocht werd in België. Het is hiermee het 2^e meest verkochte pesticide in België (na mancozeb). Cijfers voor Vlaanderen kunnen wel ingeschat worden op basis van de gegevens van het landbouwmonitoringnetwerk dat beheerd wordt door de afdeling Monitoring en Studie van het Beleidsdomein Landbouw en Visserij. De Vlaamse overheid doet in het kader van het waterkwaliteitsbeleid metingen in oppervlaktewater naar verschillende pesticiden, waaronder ook glyfosaat. Er wordt zelden een normoverschrijding voor glyfosaat in oppervlaktewater gemeten.
4. Zoals dat ook al in het verleden het geval was, concluderen wij eens te meer dat bij het gebruik van pesticiden voorzichtigheid geboden is. Het huidige Vlaams beleid sensibiliseert burgers dan ook om zo weinig mogelijk pesticiden te gebruiken, o.a. in de campagne "Zonder is gezonder" van de Vlaamse Milieumaatschappij (www.zonderisgezonder.be).

De toelating voor gebruik van glyfosaat is evenwel een federale aangelegenheid. Het is ook het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen dat moet waken over de correcte toepassing ervan. In dit verband dienen zij zich tevens te houden aan de op Europees vlak vastgelegde regels en procedures.

Dit betekent echter niet dat de Vlaamse overheid geen belangrijke inspanningen levert om de impact van deze middelen (inclusief deze op basis van glyfosaat) te beperken. Dit zal in de toekomst nog toenemen, en hiertoe kan worden verwezen naar de diverse acties zoals ze werden voorzien in het Vlaams actieplan duurzaam pesticidengebruik (zie voor meer uitgebreide info hierover de volgende weblink:

<http://www.lne.be/themas/beleid/actieplanpesticiden>). Diverse acties werden ondertussen reeds uitgevoerd, andere zullen in de loop van de duur van het plan nog volgen. Dit actieplan is trouwens een onderdeel van het Nationaal actieplan voor de reductie van pesticiden (verder 'NAPAN'), wat gecoördineerde acties mogelijk maakt. In het Vlaamse actieplan werden nl. ook een aantal acties opgenomen waartoe alle bij het NAPAN betrokken overheden zich engageren en die een gezamenlijke uitvoering vereisen. In dit verband willen wij daarbij in het bijzonder wijzen op de actie Bel.4.1. Momenteel wordt er in dit verband gewerkt aan evenwichtige informatie bedoeld voor de gebruikers van niet-professionele producten, die beschikbaar moet zijn op de verkoopplaats van deze producten. Het moet daarbij gaan om informatie in verband met de goede gebruiksvoorwaarden en de risico's voor de gezondheid en het milieu van deze producten. Verder dienen de alternatieven voor deze producten hierbij ook prominent aan bod te komen.

Tenslotte kunnen we aangeven dat in het Vlaamse ontwerp stroomgebiedbeheerplannen voor de Schelde en de Maas (die eind dit jaar ter goedkeuring aan de Vlaamse regering voorgelegd zullen worden) acties en maatregelen zijn opgenomen om de emissies van pesticiden naar het aquatisch milieu te reduceren. Ondanks het wijdverspreide gebruik zorgt glyfosaat nauwelijks voor normoverschrijdingen in oppervlaktewater. De maatregelen zullen dus voornamelijk effect hebben op voor het waterleven meer problematische stoffen.